

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kedves Kutatótársak!

Az idén 200 éves Magyar Tudományos Akadémiát többnyire, mint intézményt emlegetjük. Pedig egy ilyen nagy múltú nemzeti intézmény karakterét végső soron azok emberek adják, akik ott dolgoztak, ill. dolgoznak, vagy valamilyen formában – akár vezetőként, akár tagként – kapcsolatban álltak, ill. állnak vele. Az Akadémia 200 éve így nemcsak a tudomány, hanem emberi döntések és sorsok története is.

Széchenyi 1825. november 3-i pozsonyi beszéde már-már mitikus történet. Az alapító kultuszának ápolása mellett azonban számtalan kevésbé ismert névvel és megörökítésre méltó tettel is találkozhatunk az MTA első 200 évében.

Tetteik a legtöbbször nem olyan, festők ecsetjére, vagy domborműre kívánczó jelenetekben ragadhatók meg, mint Széchenyi felajánlása. De ahhoz, hogy a Magyar Tudományos Akadémia rendszeresen a legnagyobb közbizalommal övezett nemzeti intézmény lehessen, a kollektív emlékezet által kevésbé számontartott cselekedetek is fontosak.

Ezek a cselekedetek persze sokszor nagyon is prózaiak voltak. Hiszen ki vonná kétségbe, hogy mennyire fontos feladat volt, ugyanakkor mennyire nélkülözött mindenféle pátoszt például az, hogy megfelelő helyet találjanak az intézménynek. Így hozzátartozik történetünkhöz, hogy először Deron Antal nagykereskedő Lánchíddal szembeni kétemeletes házának első emeletét bérelték ki a Tudós Testület számára hivatali munkavégzésre és az ülések megtartására. Mint ahogyan az is, hogy a bérleti díj emelkedése miatt költözni kényszerült a hivatal: így 1833 tavaszától a mai Petőfi Sándor utcában található Trattner–Károlyi-ház első két emeletét bérelték. Hozzá tartozik történetünkhöz Arany János is, aki titoknokként, vagyis főtitkárként szerkesztette az Akadémia folyóiratait, intézte a kiadványok ügyeit, és válaszolta meg a napi postát. Pl. így: „Oh, Társaság! nagy, tudós, tekintetes! / A te szent igád alatt görnyed a költő-test; / Ha kérdik: „Mit írsz most, mester?” / Felelem: „Jelentést, mint főtitkár, édesem.” – foglalta össze érzéseit *A tudós társasághoz* című, 1877-es költeményében az inkább rezignálnak, mint lelkesnek tűnő Arany János. De ez is a történetünk része, miként a sokszor inkább operatív, mint stratégiai kérdésekkel foglalkozó

elnökségi ülések és vezetői értekezletek, egy tudományos bizottság ülése vagy egy doktori eljárás ügyintézése.

Kedves Közönség!

Az Akadémia története emberek története és ezáltal a magyar nemzet története is. Nem hősi eposz, nem is fekete-fehér, ahogy a történelem sem. Ha ezeket a történeteket jobban megismerjük, akkor képet kaphatunk annak a hitnek a korokon átívelő erejéről, amely a tudomány és a nemzeti kultúra ápolásától várta az ország sorsának jobbra fordulását.

A mai konferencián is hallhatunk majd ismert és kevésbé közismert neveket és történeteket. Hallhatunk elnökökről vagy tudományos eredményeiknek köszönhetően nemzetközi elismertséget kivívott kutatókról. Olyanokról, akiknek szerepe már korukban is vitathatatlanul fontos volt, szellemi örökségük pedig nemzeti kultúrkincsünk része ma is.

Az Akadémia és az akadémikusok, kutatók történetének megismerése megerősíti az emberben azt, hogy a tudomány művelése nem öncél, hanem a nemzet iránti felelősségvállalás egyik legnemesebb formája.

„Nincsen állás, melyben hazám javáért többet tehetnék” – fogalmazott a fizikus Eötvös Loránd – akiről hamarosan előadást is hallhatunk –, aki nemcsak az Akadémia elnöke, hanem kora meghatározó tudomány-, oktatás- és kultúrpolitikus is volt – és kiváló amatőr fotós. A most megjelent hgyönyörű könyv (200 éves a MTA..) címlapfotóját is ő készítette.

Ez az ethosz nemcsak Eötvöst, nemcsak akadémiai vezetőket hatott át az elmúlt két évszázadban, hanem nagyon sok névtelenségben dolgozó akadémikust, kutatót is. Ma ugyanez az ethosz adhat irányt nekünk, kiegészülve annak kötelezettségével, hogy tudásunkat nem pusztán megszerezni, hanem megosztani is akarjuk. Hogy a tudományt nem távoli elefántcsonttoronyként, hanem közös ügyünként értelmezzük.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Értékmegőrzés és a megújulás képessége – az e kettős elvárásnak való megfelelés tette lehetővé, hogy a Magyar Tudományos Akadémia az elmúlt két évszázad sorsfordító eseményekben nem szűkölködő magyar történelme ellenére még mindig biztos pont. Bázisa

nem csupán a tudománynak, hanem a tágabb értelemben vett szellemi életnek, a magyar kultúrának is. Értékteremtő és értékmegőrző intézmény. Nekünk, az Akadémia mai tagjainak pedig egyik legfontosabb feladatunk, hogy ezeket az értékeket időről időre számba vegyük, és beszéljünk róluk. Mint e mai konferencián is.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket, és tartalmas tanácskozást kívánok!